

Lidlin kartoitus ihmisoikeusriskeistä suomalaisten metsämarjojen toimitusketjuissa

Toukokuussa 2022 Lidl toteutti kotimaisten metsämarjojen toimitusketjuihin liittyvän kartoituksen, jossa tarkasteltiin ulkomaisiin marjanpoimijoihin liittyviä potentiaalisia ja todellisia riskejä. Kotimaiset metsämarjat ovat Lidlille tärkeä tuoteryhmä, joka toisaalta eroaa monien muiden elintarvikkeiden toimitusketjuista sillä, että marjat tulevat maantieteellisesti eri paikoista, eivätkä ulkomaalaiset marjanpoimijat ole juridisesti työsuhteessa marjayrityksiin. Tarve kotimaisten metsämarjojen ihmisoikeuskartoituselle tunnistettiin tästä johtuen osana Lidlin vastuullisen ostotoiminnan jatkuvaa kehitystyötä, ja kartoitus päätettiin toteuttaa nyt, kun uusi laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten asemasta on juuri astunut voimaan.

Kartoitus toteutettiin työpöytätyönä, johon sisältyi myös haastatteluja sekä Lidlin että Lidlin marjantuotteiden tavarantoimittajien kanssa, mutta myös kahden suomalaisen kansalaisjärjestön edustajan kanssa. Riskikartoitukseen osallistuivat kaikki Lidlin metsämarjoja toimittavat tavarantoimittajat, joiden yhteinen osuus koko Suomen marjamarkkinoista on merkittävä. Näinollen kartoituksessa esiintulleiden riskien voidaan olettaa olevan olennaisia koko suomalaiselle metsämarjasektorille. Riskikartoituksen toteutti Lidlin toimeksiannosta ihmisoikeusriskeihin erikoistunut konsulttitoimisto Enact.

Riskianalyysi paljasti hyviä käytäntöjä, mutta parannettavaakin löytyy

Selvennyksenä heti alkuun todettakoon, että yhtäkään Lidlin tavarantoimittajaa ei ole epäilty ihmisoikeuksia loukkaavasta tai rikollisesta toiminnasta, eikä Lidlin teettämä ihmisoikeuskartoitus antanut myöskään viitteitä tällaisesta. Kartoitus käsitteli marjaketjun potentiaalisia ja todellisia riskejä, sekä niiden hallintaa marjayritysten toimesta.

Lidlin kartoitus paljasti, että ihmisoikeudet teemana on tuttu marjayrityksille, ja että yritykset ovat pyrkineet reagoimaan viime vuosina erityisesti mediassa esillä olleisiin marjanpoimintaketjuista nousseisiin epäkohtiin oman toimintansa suhteen. Osalla haastatelluista yrityksistä oli selkeä ymmärrys ulkomaalaisiin marjanpoimijoihin liittyvistä ihmisoikeusriskeistä sekä dokumentoidut prosessit näiden riskien systemaattiseen hallintaan. Kartoitus paljasti kuitenkin myös, että osalla yrityksistä ihmisoikeusriskien hallinta perustui edelleen vahvasti eri toimijoiden väliseen henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen ja luottamukseen, mikä vaikeuttaa yrityksen ihmisoikeustyön arviointia ja kehittämistä. Yleisesti voidaankin todeta, että osalla marjayrityksistä löytyi parannettavaa erityisesti kokonaisvaltaisessa ihmisoikeustyön ja vastuullisuuden johtamisessa ja hallinnasta sekä dokumentoinnista.

Kartoitus tunnisti neljä merkityksellistä potentiaalista ja todellista riskiä, jotka kohdistuvat pääasiassa Thaimaasta Suomeen tuleviin marjanpoimijoihin:

1. Pakkotyön riski

Pakkotyön riski liittyy marjanpoimijoiden potentiaaliseen velkaantumiseen Suomen matkan johdosta. Mediassa on esiintynyt viime vuosina useita tapauksia, joissa marjanpoimijoita rekrytoivat tahot ovat perineet Thaimaassa rekrytointimaksuja. On tavallista, että marjanpoimijoilta peritään palkasta maksuja asumiseen liittyen. Joissain tapauksissa marjanpoimijoilta on kuitenkin Suomessa peritty kohtuuttomia vähennyksiä asumiskustannuksista, mikä on pahimmassa tapauksessa johtanut marjanpoimijan velkaantumiseen.

2. Riittämättömän tulon riski

Kuten edellä, rekrytointimaksujen ja kohtuuttomien kustannusvähennysten riskin lisäksi myös marjanpoimijoiden tietämys Suomen hinta- ja palkkatasosta voi olla huono. Jos marjanpoimijoilla ei ole tietoa kohtuullisten elinkustannusten tasosta Suomessa, voi tämä lisätä riskiä joutua maksamaan kohtuuttomia vähennyksiä esimerkiksi asumisesta, kuljetuksista tai muista välttämättömyyksistä.

3. Terveysten ja turvallisuuteen kohdistuva riski

Työn luonteesta johtuen marjanpoimijat altistuvat epämukaville työasennoille pitkiä aikoja, mikä altistaa heidät erilaisille selkä- ja tukielinten vaivoille. Tämän lisäksi tunnistettiin riski tieturvallisuuteen liittyen, mikäli marjanpoimijoille ei tarjota lähtömaassa riittävää koulutusta Suomen lainsäädännöstä ja ajotavasta. Marjanpoimijat liikkuvat usein autoilla pitkiä matkoja eri paikkojen välillä, jolloin puutteet tieturvallisuusosaamisessa voivat johtaa onnettomuuksiin.

4. Keinojen puuttuminen tilanteen parantamiseksi

Jos marjanpoimijat eivät ole tietoisia marjojen lopullisesta ostajasta, eli marjayrityksestä, tai jos heille ei anneta viranomaisten yhteystietoja ja ohjeita näiden kontaktoimiseen, vaikeuttaa tämä erilaisista työssä ilmenevistä epäkohdista raportoimista sekä tilanteen korjaamista. Riskiä siihen, ettei poimijoilla ole keinoja parantaa omaa tilannettaan, nostaa myös se, jos marjanpoimijoille ei anneta etukäteen tietoa esimerkiksi Suomen laista, heidän oikeuksistaan työntekijöinä tai kansainvälisistä ihmisoikeuslaista. Tarpeellisen tiedon ja keinojen tarjoaminen on keskeinen kulmakivi ihmisoikeuksien turvaamisessa, sillä ilman niitä marjanpoimijat eivät voisi hakea itselleen oikeutta; ja ihmisoikeuksia loukkaavat osapuolet voisivat jatkaa toimintaansa entiseen tapaan.

Toimintasuunnitelma Lidlin vastuullisen marjojen hankinnan toteuttamiseksi jatkossa

Riskikartoituksessa tunnistetut riskit auttavat Lidliä kohdentamaan oikeanlaisia toimenpiteitä vastuullisen ostotoiminnan varmistamiseksi. Seuraavaksi Lidl aikoo laatia toimintasuunnitelman, joka keskittyy näiden riskien hallintaan. Ensisijaisena tavoitteena on yhtenäistää tavarantoimittajille asetettavia vaatimuksia. Tarkastelussa ovat esimerkiksi erilaiset ulkoiset auditoinnit sekä sertifiointivaihtoehdot, joiden avulla voidaan

taata tietty vähimmäistaso Lidlille toimittavien marjayritysten ihmisoikeustyössä.

Lidl ymmärtää, että moni tunnistetuista riskeistä vaatii laajaa koko arvoketjua koskevaa yhteistyötä. Siksi tulemme myös parantamaan yhteistyötä ja dialogia omien tavarantoimittajiemme kanssa, ja auttamaan heitä syventämään ymmärrystään ihmisoikeuksista ja niihin liittyvien riskien hallinnasta. Tätä kautta voimme auttaa tavarantoimittajiamme saavuttamaan edelläkävijyyttä suomalaisen marjanpoimintateollisuudessa ja levittämään hyviä käytäntöjä koko alalle.

Toimintasuunnitelman tavoitteena on:

1. Yhtenäistää tavarantoimittajille asetettavia vastuullisuusvaatimuksia
2. Lisätä dialogia ja yhteistyötä tavarantoimittajien kanssa marja-alan ihmisoikeustyön kehittämiseksi
3. Syventää tavarantoimittajien ymmärrystä kartoituksessa havaituista riskeistä sekä niiden hallinnasta

Toimintasuunnitelma työstetään tämän satokauden aikana ja sen tarkemmasta sisällöstä raportoidaan erikseen.